En bevægelse kan opstå af mange spirer, lagt i mange år, i mange slags jordbund, hélt når ingen til at forklare, hvad det er, der driver mennesker til revolutioner.

Venstre var sådan en bevægelse. Bag den kan man skelne de gamle tanker om menneskelig værdighed og om den enkeltes ret og om den enkeltes ansvar for sin næste, som er arven fra Akropolis og Golgatha, man kan skelne oplysningstidens store drømme om menneskelig godhed og idealitet, man kan tydeligere gennem disse fortidens tåger se den amerikanske og den franske revolutions frihedsidealer.

Men Venstre er ikke blot en idé, Venstre er en bevægelse. Og bevægelser kommer op af grunden selv.

I Danmark havde man vænnet sig til, at det var de dannede og pæne, der skulle styre og lede landet.

Man taler nu og da idag om det, der på moderne dansk kaldes for the establishment, det er det stivnede, selvsikre system. Jeg skal love for, at dengang havde man establishment. Og det blev sagt, 15 år før Venstre blev samlet foregik der i

Frue kirke i København en begravelse, som vagte forargelse. En filosof blev jordbefæstet - og jævne folk vovede at være til stede. Overfor sad biskoppen og kiggede i sit vindue, samme aften skrev han til en ven, at det var forargeligt, at sådan et oprørsk menneske som Søren Kierkegaard skulle begraves fra Frue kirke. "Noget saa taktløst fra familiens side som at lade ham begrave på en søndag. Fra landets hovedkirke kender man næppe mage til." Men det værste var dog: "Følget skal i særdeleshed have været unge mennesker og obscure personer". En anden iagttager udtrykker sin ængstelse ved, at "en mængde folk af den simple klasse trængte sig op om den lille kiste i koret."

Nogle år senere begyndte en og anden at tænke på, at måske venstrefolk kunne få magt i landet.

Derved ville man, sagde Carl Ploug "bortkaste og ødelægge den intelligens, som samfundet har erhvervet sig, og som hidtil har ledet det." Og Orla Lehmann sagde, at "de begavede, de dannede og de formuende" skulle være statens herrer. Bille skrev: "Grundtvig og hans eftersnakkere har snart

ikke andet publikum end den laveste bærme".

Det, der foregik var noget helt andet, nemlig med en kendt vending det, at en almue blev til et folk.

Af denne dybe, stærke bevægelse opstod partiet.
Dets første program siger noget om det - og om at idéen bag Venstre, frihedstanken, frisindet, er aldeles uændret.
Dengang var den et krav til samfundet, idag er den et krav til Venstre - det er sagen,

I Danmark var det sådan, at kultur, tro og viden bestemtes af en trekant, som hed Universitetet (Madvig,Martensen), Frue kirke (Mynster) og Det kgl. teater (J.L.Heiberg) - et intelligensaristokrati. Mod det satte troende bønder sig op. Højskolefolk med sorte opknappede klipfisk, sølvpil i håret, Odin og Balder ved hånden. Latterligt! men uimodståeligt. Det var den almue, som blev til et folk, Og det folk havde da et program, som er uændret den dag i dag. Det drejer sig om frisind og næstekærlighed. Det havde en baggrund i ikke et samfundsoprør, men i et dybt sindelagsskifte, i en overbevisning om frihed og om åndelige sagers betydning. Hvad var det da disse foragtelige vadmelsklædte og deres venner i byen satte sammen ?
Det var et frisindet program på junigrundlovens grund
og af hvis 25 punkter de 11 handler om åndelige sager, frie kirker og frie skoler.

Resten af programmet er socialt . Det taler de undertvungnes sag. Det taler de ubemidledes sag. Frihed er nøgleordet. Broderskab er
hjertesagen.

Det program er uændret kernen i Venstres idéverden. Betydelige dele af det er gennemført. Tiderne har ændret nogle af programmets muligheder Men i centrum står stadig ordet frihed og ordet broderskab. Nu til dags taler vi en del om liberal og om social. Det er det samme,

N_u var det for 100 år siden sådan, at der skulle kæmpes for junigrundloven og for noget så forbavsende simpelt som programmets første punkt:

"I henseende til borgerlig og politisk lighed bør enhver stilles lige uden hensyn til stand og formue. Det blev der kamp om i lange år, og det kan ikke undre, når man betænker hvor urimeligt og utroligt den slags måtte forekomme en professor eller en kammerherre, en biskop eller en kirkedommer. Det lugtede jo langt væk af den franske revolution og dens bloddampende gadeoprørere med langt hår, og så var der i denne grundtvigske bondebevægelse en højst ubehagelig stank af kristelighed og

mødding.

"I henseende til borgelig og politisk frihed bør enhver stilles lige uden hensyn til stand
og formue.
Det var dengang Venstres krav.

Det er kravet til Venstre.

Hvis ideen lever, må bevægelsen ikke
gå i stå. Et folk vågnede. Det må ikke falde
i søvn.

Dengang, for 100 år siden, var der mistro til folket. Idag er der mistro til idéen. Dengang var frihed et forargeligt ord. Idag er det blevet det pæny.

Javel, gennem de 100 år blev bevægelsen jo til parti. Til magt. Til taktik, til samarbejde og til regeringskoalitioner, til valg og til indbyrdes stridigheder, til noget fastgroet som alle partier, til personer og aktuelle situationer, - sådan går det idéer og bevægelser, det er så menneskelig skik.

Men ind i partiet og ind i hverdagen om det taler idéen sine klare ord om frihed og broderskab.

Mange unge mennesker og ældre med knytter sig til ideologier, hvis frihedsbegreb er et andet end det, der herhjemme blev udgangspunktet for Venstre.

Derfor skal der pæny være kamp om friheden,
Den mest primitive og enkle frihed, den vi har set bestridt og fornægtet ved ydmygelsen ved at være i andres vold, - det er såmænd den, der skal forsvares nu.

Og på samme linje må broderskabet pæny forsvares. Det vil sige, at Venstre må slås for en social udvikling, så enhver kan være "Lige", som det hed i det første program, "uden hensyn til stand og formue".

Hvad der engang var et stigende håbs program, lærkesangen i den politiske nytid, er blevet en barrikade at forsvare, hvad der engang var et krav til de andre, de fine, de styrende, de dannede, er blevet noget, som må forsvares og styrkes på grund af angreb fra en ny tids dannede og intellektuelle, men som samtidig er et krav indad, imod den liberale.

De fine teoretikere for 100 år siden hånede de drømmende bønder for deres slagsang:

For folkestyre, stå frem, stå frem, for kirke, for skole, for frihed i de fine teoretikere

idag vil fortælle oa, at kirkerne er ligegyldige, at skolerne er stedet for socialistisk bevidstgørelse og at friheden er et dialektisk begreb - oversat til dansk betyder det, at frihed er noget fint, kompliceret noget, der kræver mure, visum, lænker.

Overfor de nye dannede klasser,som vil styre på baggrund af deres klogskab har da en frihedsbevægelse kun sine helt jævne forestillinger on, at frihed betyder frihed.

Men de nye fjender af friheden har medsammensvorne i bevægelsen selv, i den liberale verden selv - når den knytter sig fast til systemet, til det, som skal styre. Det er imod en frihedsbevægelses mening at blive etableret, systematisk og styrende. Frisind hedder den vigtigste del af frihedsbegrebet, og det betyder åbenhed og varme og storsind uden afkald på egen mening.

Drømmen og håbet omkring idéen for 100 år siden er derfor idag blevet til en kampholdning udadtil og et krav indadtil. Det er altså uoverkommeligt at være venstremand, Men uoverkommeligheden er den bremse,

der stikker os til at overkomme eller at tage fat.

Friheden er en uoverkommelig sag. Den som engang vågner kan ikke leve hvis det falder i søvn påny.